

Hi ha vida després de 'Bola de Drac'?

Als deu anys del 'boom manga', el còmic japonès mostra indicis de cansament. La temuda colonització que havia de posar fi a la cultura occidental comença a establir-se i les editorials cerquen alternatives a Son Goku i les seves boles màgiques.

'Dragon Ball GT', que edita Norma Còmics, està aconseguint força èxit al nostre mercat. Tot i això, les vendes no arriben a les xifres de la primera sèrie de les històries de Son Goku.

Durant els primers anys, quan es van introduir els còmics japonesos entre nosaltres, res que no tingués a veure amb *Bola de Drac* o el seu creador, Akira Toriyama, tenia gaire esperança de vida. El públic va conèixer aquest nou tipus d'història, de primer, a través de la televisió, on les lluites del petit Son Goku i la seva patrulla es feien eternes, i cap còmic que no fos farcit de combats d'arts marcial, d'extraterrestres amb ganes de conquerir el planeta i de superguerrers amb cua de simi no arribava a durar

més d'uns pocs mesos. Així van aparèixer una quantitat ingent de títols amb les hores comptades, comprensibles només pel públic japonès, més habituat als propis codis narratius i a les temàtiques basades en llegendes nipones i en herois de caràcter local.

Segons Jaime Rodríguez, actual editor de la línia manga de Planeta-DeAgostini, encara que les formes de narrar gràficament dels japonesos siguin totalment diferents de les occidentals, les fonts d'inspiració són de vegades molt semblants. No és casual, doncs, que el director de cinema Akira Kurosawa hagi adaptat Shakespeare alguna vegada, o que el taiwanès Ang Lee s'atrevisi a fer tot un clàssic de la literatura anglesa com *Sense and Sensibility* de Jane Austen.

La diferència en el món del còmic està en el procés gràfic. La narrativa japonesa té un *tempo* molt lent, en què s'acaba dilatant fins a extrems inversemblants la durada de l'acció; però, a la vegada, la història ha de ser de lectura molt ràpida. S'ha de tenir en compte que, al Japó, els còmics tenen una mitjana de tres-centes a cinc-centes pàgines i que surten de forma mensual o, fins i tot, setmanal. Evidentment, a aquest ritme de producció, impensable en el món editorial occidental, els arguments es fan eters, les situacions es repeteixen i els personatges, en comptes d'adquirir una personalitat més marcada, acaben difuminant-se entre pàgines i més pàgines. Aquesta era la principal crítica al manga quan va arribar al nostre

país, atès que accions purament ornamentals s'estiregassaven com un xiclet i podien arribar a avorir el lector occidental. També el dibuixant es troba sotmès a aquesta pressió: ha de dibuixar molt i molt ràpidament (a vegades ajudat per tot un equip de dibuixants, entintadors, encarregats d'onomatopeies, etc.) i, és clar, les històries no sempre tenen el mateix to d'interès o el mateix nivell de qualitat.

Les imitacions no quallen.

Aquí, encoratjats pel bon resultat que havien obtingut les primeres experiències, hom va intentar una transposició del format de còmic japonès que no va acabar de funcionar. Iniciatives com *Shonen Magazine*, que provava d'imitar el model nipó de publicar unes quantes històries d'autors diferents en un sol volum, va tenir una vida ben curta. Els costos editorials van ser massa grossos, i el públic potencial, majoritàriament en una franja juvenil-infantil, no estava preparat per a la despesa. Al Japó els manga s'editen en paper de molt baixa qualitat, a tiratges astronòmics, i van adreçats a qualsevol públic, tant oficinistes amb cartera que aprofiten el trajecte del metro a l'empresa per fer-ne la lectura, com mestresses de casa o adolescents amb uniforme escolar. És el producte d'evasió més econòmic i sustenta una indústria molt més important, gairebé, que no pas el cinema.

Els còmics són considerats productes de consum ràpid, que es llencen una volta llegits. Físicament no hi ha possibilitat d'emma-

gatzemar-ne els gruixuts volums, i menys en un país com el Japó, amb una greu manca d'espai. Més endavant, si l'autor és reconegut i la sèrie té molt d'èxit, ja apareixeran toms recopilatoris fets amb més qualitat, bon paper i tapa dura. Aquests petits volums de butxaca són el format més reconegut al nostre país, però tampoc no han estat els que més s'hi venen. "A Planeta-DeAgostini -ens diu Rodríguez- vam començar publicant *El Puño de la Estrella del Norte* de Tetsuo Hara i *Bastard* de Kazushi Hagiwara, en el format japonès de tom petit, però no van tenir èxit. El públic del manga, de moment, és bàsicament adolescent, amb poc poder adquisitiu, i no pot permetre's de comprar un producte mensual que els costaria de mil pessetes a dues mil. Així és que s'estimen més una mena d'híbrid que aquí ha tingut molta acceptació: el format *comic book* americà, de poques pàgines, però a un preu molt més assequible". Paradoxalment, un sector del públic es queixava que amb aquest format les sèries

semblava que no s'acabessin mai. *Ranma*, de Rumiko Takahashi, per exemple, té trenta-vuit toms publicats al Japó, però aquí només en podem veure els primers disset, perquè les vendes han baixat molt aquests darrers anys i l'editorial ha decidit de cancel·lar la sèrie, de moment. Com es pot veure, mai no plou a gust de tothom. Més sèries que també s'acomodaràn enguany són *3x3 ojos* de Yuzo Takada i *Gun Smith Cats* de Kenichi Sonoda, encara que aquestes, més o menys, ja han esgotat tot el material original disponible. Ara, doncs, s'imposa a les editorials, un període de renovació i de recerca de noves alternatives.

Tampoc no es pot recórrer eternament a la sèrie cabdal del moviment manga al nostre país, *Bola de Drac*, perquè al Japó ja van acabar d'editar-la fa temps, i actualment es limiten vendre vídeos basats en la darrera tongada d'episodis fets per al mercat televisiu, *Dragon Ball GT*. L'únic *merchandising* existent es basa, doncs, en aquesta sèrie. Encara que això no ha estat cap inconvenient perquè l'editorial Norma Còmics tregui la revista *Dragon Ball GT*, amb força acceptació del públic. "Les vendes no són pas les mateixes que fa uns quants anys, quan es publicava la sèrie per primera vegada -ens diu Armand Zoroa, editor de Norma Còmics-, però en aquests deu anys hi ha hagut un relleu generacional que ha permès que s'enfilai al carro un nou tipus de públic, que ha pogut veure la sèrie per televisió o bé ha vist material dels seus germans més grans i s'hi han interessat. A més, hem de pensar que la sèrie no va sortir a totes les cadenes de televisió estatals al mateix temps, així és que el procés ha estat com una bola de neu, que ha anat arrossegant cada vegada més jovent". Fer guar la gallina dels ous d'or ha funcionat de moment força bé, i les reedicions del material original s'han anat succeint, encara que la versió catalana s'ha perdut misteriosament pel camí. Una altra sèrie del mateix autor com és *Doctor Slump*, que

encara restava inèdita al nostre país, ha assolit un bon ritme de vendes, malgrat la imposició de l'editorial originària de publicar-la en el sentit de lectura japonès. És a dir, de dreta a esquerra. L'editorial Planeta-DeAgostini ha acabat publicant tot el material disponible d'Akira Toriyama, com *El Teatro Manga* o *Cowa!*, recopilat en petits toms que han assolit unes bones vendes.

Els lectors prenen el protagonisme. El terme *otaku* és, al Japó, d'allò més despectiu, i designa l'individu que s'aïlla de l'exterior per submergir-se en la seva dèria. Hi ha *otakus* del manga, del maquetisme, dels videojocs, etc. Podria dir-se que són col·leccionistes obsessius que viuen allunyats de la societat. Però a Occident aquest terme designa els fans del manga i l'*anime* (sèries televisives japoneses de dibuixos animats), sense cap connotació negativa. Malgrat tot, segons Jaime Rodríguez, el fenomen *otaku* és la fal·làcia més gran que mai s'hagi ordit al nostre país, i totes les reaccions que es van generar al seu voltant van ser pura comèdia: "Van voler fer la sensació que amb el manga es posava fi a la cultura occidental, i sempre que hi havia un saló del còmic o s'emetia una nova telesèrie, podies veure l'estúpido de torn dient bajanades sobre les connotacions negatives que

Els lectors catalans no poden conèixer el final de les històries de 'Ranma', de Rumiko Takahashi. Per una davallada de les vendes, la seva edició s'ha aturat en el volum 17, mentre que al Japó se n'han publicat un total de 38.

A l'esquerra, Iori Yoshizuki, l'adolescent protagonista d'un manga de Masakazu Katsura. Les editorials estan intentant diversificar les obres publicades per atreure nous compradors.

'Minami 2000' i 'Neko' són dues de les revistes especialitzades en manga. De fanzines sobre el manga, en neixen i moren cada setmana.

això havia de tenir en llocs dels nens occidentals. La realitat és que hi va haver una sèrie, *Bola de Drac*, que venia moltíssim, perquè els nens la veien a la televisió i volien tenir dibuixos i material d'allò que els agradava, i les altres que van sortir després van quedar molt lluny d'aquestes vendes i d'influir ningú." Productes com *Ranma* o *Alita* de Yukito Kishiro, que en el seu moment van tenir unes vendes més que respectables, no van arribar ni a la meitat d'allò que venia la sèrie de Toriyama. Un fenomen posterior va ser el de l'especialista *otaku*, la persona que dominava molt la matèria, encara que només tingués catorze anys), i que era venerat per tothom, tot i no saber japonès. "Potser d'aquí a uns quants anys sí que podrem considerar que hi ha especialistes en manga al nostre país —explica Rodríguez—, perquè mentrestant algú haurà après japonès, haurà llegit llibres originals teòrics sobre la qüestió i podrà opinar amb coneixement de causa."

L'editor de manga de Planeta-De

Agostini conclou que avui dia hi ha una immensa ignorància sobre el tema: "és ben trist que, quan es parla d'autors clàssics del manga, només es puguin anomenar Tezuka o Matsumoto, un deixeble seu. No se'n sap res més. Vés a demanar a qualsevol que et faci un article sobre manga *underground* dels anys 60 i no trobaràs ningú. Tots tenim, més o menys, la mateixa informació que ens han servit amb comptagotes; potser n'hi ha que tenen l'avantatge que els arriben abans els volums japonesos i poden parlar d'alguna sèrie de moda amb més dades, però el desconeix-

xement general sobre aquest món és encara molt vast. Jo vaig treballar un quant temps en una revista d'informació general, i et puc assegurar que les redaccions són plenes de gent ni prou preparada ni prou informada. S'hauria de tenir molta més capacitat crítica i dominar la matèria des d'una perspectiva més àmplia".

Fanzines de totes classes. Vist així, sembla que el lector de manga es limiti a empassar-se les sèries que publiquen les editorials sense criteri ni alternativa de compra; però el fenomen manga també ha tingut les seves repercussions a escala particular. N'ha estat una de les principals l'edició

de *fanzines*, a vegades d'una qualitat més que dubtosa, però fets amb molta voluntat. *Doki Doki* és una publicació sense periodicitat fixa, que porten un equip de noies format per la Laia Codina, la Carla Brossa, la Sandra Garcia, la Noèlia Samper i la Rosa Maria Pérez. Aquesta revista parla, principalment, de totes les sèries *xojo* que arriben al nostre país (el *xojo* és un gènere dedicat a noies, amb arguments ensucrats i personatges molt romàntics caracteritzats per cares d'ulls gegantins sempre a punt d'esclafir el plor; bons exemples en serien *Candy Candy* de Kuono

Muzuki i Yumiko Ligarashi, *Sailor Moon* de Naoko Takeuchi o *Marmalade Boy* de Wataru Yoshizumi). En aquest *fanzine*, també s'hi pot trobar la inclusió d'alguns manga *made in Spain* i molts comentaris simpàtics plens de bon humor. Un altre dels *fanzines* de llarga vida és *Fanatic*, que, fins i tot, s'edita acompanyat d'un disquet amb imatges. La publicació inclou sempre articles de les sèries més avantguardistes del moment i entrevistes a autors de manga autòctons com Álvaro López o David Ramírez, un autèntic *boom* amb la seva sèrie *B3*, però d'un ritme de publicació massa lent per a fer-se un públic fidel. I és clar, les editorials acostumen a pagar poc, o si més no els autors no poden viure només publicant

un manga el mes, de manera que s'han de buscar feines per fer bullir l'olla, amb què la dedicació al còmic queda relegada a un segon pla. Actualment, al revés de fa un parell d'anys, no hi ha cap manga d'autor d'aquí que es publiqui amb regularitat. De tant en tant, en sorgeixen d'espòradics, com *Dragon Fall* de Hi No Tori Studio, o *Crónicas de Mesene: cantares*, obra de Roke González i Mateo Guerrero; però tota la fal·lera que va fer sortir dibuixants de sota les pedres, o que féu canviar l'estil d'alguns altres per assemblar-se més al còmic nipó, no ha pogut impedir que acabessin desapareixent o que tornessin a la manera de fer pròpia. El *fanzine* és

una experiència tan esporàdica que aconseguir una certa continuïtat és quasi impossible, i els títols es poden comptar a centenars: *Yumemiru* a Barcelona, *Manganiac* a Igualada, *Kenkai* a Terrassa, *Fayin* a Alella, *Mokona* a Santa Coloma de Gramenet, *Yawara* a Girona, *Ahiru* a València, *Bijutsu-9* a Palma, etc., en són només un petit exemple, perquè cada mes en poden sorgir de nous. Onsevulla que hi hagi lectors inquiets que vulguin blasmar o lloar de la forma més descarada les seves sèries predilectes o, simplement, fer-se ells mateixos un espai per dibuixar-hi els seus ninots, en poden sortir. Només cal un ordinador, un escàner i una fotocopiadora. Paradoxalment, això ha afavorit uns lectors que s'empassen molta informació sobre manga, però que no en compren ni en llegeixen gaire o gens. En conseqüència, el nombre de revistes d'informació general sobre manga ha augmentat considerablement aquests darrers anys, i a *Neko*, *Kame* o *Manga-zone*, revistes ja veteranes, se n'hi han afegit més, com ara *Minami 2000* o *Dokan*, que, a més d'informació escrita, inclouen un cd-rom amb imatges i jocs de les sèries preferides del públic. Així el lector, a més d'estar informat, pot adquirir un *merchandising* que, altrament, havia de buscar a Internet o comprar a les llibreries a un preu força elevat.

Reorientació del sector. "Com que no hi ha un sol lector de manga, tampoc no s'ha de publicar un sol tipus de manga". Així pensa l'editor de Planeta-DeAgostini, que vol plantar cara a la crisi del manga amb una diversitat de propostes alternatives. D'una banda, ha publicat, en un nou format, de petits volums més econòmics, obres tan interessants com *Detective Conan* de Gosho Aoyama, amb un argument de sèrie de misteri i una mica més elaborat. Una altra solució seria d'editar un manga més adreçat a un públic adult, com l'obra *Adolf* d'Osamu Tezuka, "un dels millors còmics, i no solament de manga, que hagi llegit mai -diu l'editor-. Volem fer

una cosa especial, un producte de qualitat, que només es vengui a llibreries especialitzades i que la gent no pugui relacionar tant amb els típics manga per a adolescents".

Una altra alternativa és, a l'hora de publicar una sèrie, de coordinar-la amb el mercat videogràfic. L'experiència va anar molt bé amb exemples com *Neon Genesis Evangelion* de Yoshiyuki Sadamoto, i més recentment amb *Marmalade Boy*. És una cosa més que provada que quan el públic veu una sèrie per la televisió està molt més predisposat a adquirir el còmic i els productes que hi tenen a veure. "Però, encara que sembli la cosa més òbvia del món -ens diu Armand Zoroa, editor de Norma Còmics-, contractar els drets del manga i de l'*anime* alhora és una odissea i has

Al Japó, els còmics poden tenir 500 pàgines i periodicitat setmanal. Aquí, aquest ritme editorial és impensable.

de parlar amb dues productores diferents. A més, paradoxalment, a vegades són els japonesos mateixos que s'oposen a aquesta doble contractació".

El mercat televisiu, després d'uns anys de franca recessió, moltes vegades per culpa de les severes crítiques de les associacions de pares i de col·lectius diversos, torna a omplir la programació amb noves sèries com *Card Captor Sakura*, obra de tres autores que s'amaguen darrere el pseudònim de

ARXIU

Clamp, emesa al Canal Sur andalús; o *Ruroni Kenshin* de Nobuhiro Watsuki, al Canal Plus. La televisió catalana, un cop desaparegut el programa *Manga* del Canal 33, continua amb l'enèsima reemissió de *Bola de Drac*, alternant amb *Doctor Slump*, o amb un clàssic força kitsch, com és *Mazinger Z* de Go Nagai, una telesèrie per als nostàlgics que fa molts anys van veure esporuguits que, del Japó, no solament en provenien caramels com *Heidi* o *Marco*, sinó també robots assassins i personatges tan sexualment inquietants com el Baró Ashura.

La pantalla gran, en canvi, restringeix a quotes mínimes l'emissió de manga. Si al Japó els productes creats per al cel·luloide baten rècords d'audiència, com ha passat per exemple amb *Monoke Hime* de Hayao Miyazaki, aquí només hem pogut veure *Akira* de Katsuhiro Otomo, o *Perfect Blue*, que va durar una sola setmana a les sales de cinema. Potser encara l'ombra de Disney és massa allargada i, com sempre, els dibuixos animats s'associen massa amb el públic infantil. Però la Disney ja ha fet tractes per distribuir a tot el món la cèlebre *Princesa Mononoke*. Serà una bona ocasió, doncs, d'obrir la ment per rebre propostes noves.

Guillem Medina

El film 'Princesa Mononoke' podria arribar als nostres cinemes, ja que la Disney ha fet tractes per distribuir-la. La força de la productora nord-americana en el mercat dels dibuixos animats, normalment, ha dificultat l'arribada dels films japonesos.